

“L'Iran ens va enganyar”

Senyor Heinonen, quan recordeu els anys que va treballar com a *guardià* de les Nacions Unides, us enfurismeu? O creieu que va aconseguir fer un món més segur enfront de l'amenaça atòmica?

—D'algunes coses me'n sento orgullós, i són les que vam aconseguir fent equip amb gent compromesa. A l'època que vaig ser a l'AIEA vam contribuir decisivament a neutralitzar Abdul Qadir Khan, el contrabandista de material nuclear més perillós de la història. Però si penso en l'activitat nuclear d'alguns estats, com ara l'Iran i el seu programa atòmic, he d'admetre que massa sovint ens van fer passar amb raons, i nosaltres ho vam permetre. Hauríem hagut d'anar més enllà amb les nostres inspeccions.

—Sembleu preocupat. És cert, llavors, que Teheran ja ha posat la directa cap a la bomba atòmica?

—És inqüestionable que el programa nuclear de l'Iran va molt més avançat que no pas l'any 2003, quan, arran del descobriment de la planta de Natanz, hi vam centrar la nostra atenció. En aquella època, l'Iran, en secret, feia proves d'enriquiment d'urani a petita escala. A final de l'any 2003, els iranians van admetre que també tenien previst de construir un reactor d'aigua pesant a Arak, per a produir plutoni...

—... un element que es fa servir de combustible per a generar energia, però que també pot servir per a fabricar una bomba atòmica.

—L'Iran sempre ha afirmat que no més té interès en l'ús civil de l'energia nuclear. Abans jo era escèptic respecte a aquesta qüestió. Avui dia, encara ho sóc més.

—Què ho fa que no penseu com el vostre cap anterior, Mohamed el-Baradei, quan deia que encara no s'havia trobat el “revòlver fum-jant” que demostrés que mantenien un programa d'armament?

—Abans del descobriment de Natanz per part dels opositors al règim, els governants de Teheran ja feia més de deu anys que amagaven part del seu

Parlem amb Olli Heinonen, finlandès de 65 anys, ex-director adjunt de l'organisme de control atòmic de l'ONU a Viena i actualment professor convidat a Harvard, sobre l'agressiu programa nuclear iranià, la seva inquietud per la seguretat de les armes nuclears pakistaneses i els errors de Fukushima. En aquesta entrevista, Heinonen fa balanç, per primera vegada, dels anys com a inspector d'armament nuclear.

programa nuclear. Avui dia, els fets són els següents: la planta de conversió situada a Isfahan ha produït 371 tones d'hexafluorur d'urani. A Natanz hi ha unes 8.000 centrífugadores que serveixen per a tractar aquest material bàsic. El febrer del 2010, l'Iran va començar el procés per a enriquir urani al 20%, un pas significatiu envers la fabricació d'armament nuclear; en només uns quants mesos, ja es pot fer servir com a material per a fabricar una bomba atòmica. Fereidoun Abbasi, que va ser nomenat a principi d'any cap de l'Organització d'Energia Atòmica de l'Iran...

—... un científic que des de l'any 2007 apareix a la llista de l'ONU de presumptes terroristes, a qui el Consell de Seguretat ha prohibit de sortir del país i que fa deu mesos que va ser a punt de morir-se a Teheran en un atemptat perpetrat, suposadament, pels serveis secrets israelians.

—Abbasi va anunciar, a principi de juny, que l'Iran es disposava a traslladar la fabricació d'aquest urani enriquit al 20% de Natanz a Fordow, on tenen previst de triplicar-ne la producció. Fordow, prop de la ciutat de Qom, és una planta construïda en secret, l'existència de la qual va ser revelada fa tan sols dos anys per les autoritats iranianes.

—I tot això no s'explica dins el context d'un programa nuclear amb finalitats civils?

—No els cal l'urani enriquit al 20% per a produir electricitat per a les bombetes. A més, la quantitat que en produeixen sobrepasa de bon tros la que els caldria per al seu reactor de recerca. Això a banda, Teheran ha anunciat que té previst de construir deu plantes d'enriquiment més, i els seus científics han fet experiments amb fonts de neutrons i detonadors altament explosius. Tot això només s'entén en un context amb finalitats militars. I amb un reactor d'aigua pesant situat a Arak també fan avenços tan decisius que és possible que l'any 2014 ja tinguin prou plutoni per a fabricar una bomba atòmica.

—Creieu que l'any 2014 l'Iran es declararà potència nuclear? Els governants de la república islàmica tindran una bomba atòmica a punt per a llançar-la o només amenaçaran de construir-la?

—No ho sé. Tanmateix, estic convençut que l'any que ve Teheran ja tindrà capacitat per a fabricar armes d'urani. Per tant, els iranians són una potència nuclear, si més no virtual, i capaç, en qualsevol moment, de fabricar l'arma definitiva.

—Però el virus informàtic Stuxnet, que pel que sembla va ser desenvolupat per científics israelians i infiltrat a Natanz, no havia afectat el programa iranià?

—Sí que ho va fer, va tenir un efecte suspensiu i va ser tan efectiu que cal·culo que van arribar a fallar les 2000 centrífugadores de Natanz. Però els

científics iranians són prou espavilats i van saber dominar el problema.

—**Sou partidari de bombardejar l'Iran, com sembla que tot sovint s'imagina el primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu?**

—En absolut. En això estic d'acord amb Meir Dagan, l'antic cap del Mossad, que diu que un atac d'aquesta mena seria "una estupidesa". Ni tan sols sabem tot el que s'hauria de bombardejar.

—**Què voleu dir?**

—Amb certa seguretat, els iranians posseeixen plantes secretes on amaguen material i on, en cas de destrucció de la planta de Natanz, podrien continuar enriquint urani. Després d'un atac, de segur que el poder polític no permetria la presència de l'AIEA al país, i començarien a fabricar intensivament armes nuclears, tantes com poguessin. I tot això, amb el suport d'una àmplia majoria de la població. No em dedico pas a la política, però no em vull imaginar les conseqüències que podria tenir aquesta mena d'armament, juntament amb les represàlies envers Israel i els països occidentals.

—**Per tant, creieu que cal donar plena llibertat a Teheran i limitar-se a aturar-hi la bomba atòmica?**

—Cal que insistim en el compliment del protocol addicional del tractat de no-prolifерació de les armes nuclears, aprovat en principi per Teheran i que permet que l'AIEA practiqui controls il·limitats sense cap avís previ. Si els governants de l'Iran continuen sense complir les seves obligacions, cal que el Consell de Seguretat de l'ONU actuï i continuï endurint les sancions.

—**Fins ara, això no ha donat resultat, i, amb permís, sona força desencertat. Si mireu enrere, creieu que l'AIEA era un gos guardià desdentegat?**

—Cada organització mundial és tan forta com els seus membres vulguin. I no podem oblidar que els iranians sempre han actuat amb molta habilitat. Majoritàriament, han actuat dins el marc de les seves obligacions...

—**... i alhora, han aixecat la camisa als controladors internacionals mentre anaven construint noves plantes?**

—Nosaltres vam argumentar formalment que havien enganyat tota la co-

HARVARD UNIVERSITY

EL TEMPS

El líder nord-coreà Kim Jong-il, amb militars a Pyongyang. L'any 2002, el dictador va decidir d'expulsar l'AIEA del país, abandonar el tractat de no-prolifерació i construir la bomba atòmica.

munitat internacional, que ens havien ensarronat i que ho havien aprofitat per a avançar cada vegada més. El meu ex-cap i bon amic, Mohamed el-Baradei, mai no va compartir la meua opinió que, quan l'Iran vulneri els acords de totes les maneres possibles i el seu programa armamentístic es trobi a la fase final, llavors serà massa tard per a actuar.

—**El successor d'el-Baradei, el japonès Yukiua Amano, cap de l'AIEA, ha endurit el to cap a Teheran d'una manera evident...**

—... això també m'ha cridat l'atenció. Tanmateix, no veig que Amano hagi dissenyat cap pla contra l'Iran. La situació també s'ha agreujat a Síria durant els darrers anys. Damasc s'oposa, com Teheran, a les exigències de la comunitat internacional.

—**En aquest sentit, Israel va establir feina a l'AIEA l'any 2007, quan els seus caçabombarders van atacar i destruir un reactor secret prop de Deir ez-Sor en una operació sorpresa. O encara hi ha dubtes sobre aquesta operació, que mai no es va fer oficial?**

—Totes les dades indiquen que la *fàbrica* destruïda era un reactor nuclear. Però l'AIEA només va poder inspeccionar aquell recinte un sol cop. Crec que l'AIEA hauria d'haver fet valer el dret que tenia a realitzar-hi una segona inspecció física. També se'ns va denegar l'accés a més zones de Síria per a fer-hi inspeccions; i aquesta ha estat la tònica, essencialment, fins avui: una clara vulneració dels acords, que s'ha de sancionar. Val a dir que el reactor de Deir ez-Sor presenta unes semblances desconcertants amb el de Yongbyon, a Corea del Nord.

—**Vós en teniu un record particular, de Yongbyon.**

—Sí, els anys 90, quan era inspector de l'AIEA, vaig conèixer uns quants mesos amb els científics nord-coreans. Va ser una època d'allò més dura; en ple hivern no teníem calefacció i ens les vam haver d'empescar perquè ens enviessin radiadors. El vodka que fabricaven els nord-coreans i que ens servien de tant en tant també va ajudar a fer passar el fred. En aquell moment ho teníem tot sota control, gràcies a la vigilància que hi fèiem. Tanmateix, l'any 2002, Kim Jong-il va decidir

d'expulsar l'AIEA del país, abandonar el tractat de no-prolifерació i construir la bomba atòmica.

—**L'any 2006, els nord-coreans van fer la primera prova amb armes nuclears. Aquell fet va significar el final definitiu dels vostres viatges a Pyongyang?**

—No, un any més tard la situació va millorar, i hi vaig poder anar per a supervisar el desmantellament del reactor de Yongbyon.

—**Mentrestant, a Yongbyon s'han tornat a construir, suposadament, una planta d'enriquiment d'urani i un nou reactor. Kim Jong-il ho considera adient des del punt de vista polític; a la primavera, la premsa oficial de Pyongyang va afirmar que Líbia havia comès un greu error renunciant als seus plans nuclears, perquè això havia permès que l'OTAN s'atrevis a bombardejar el país.**

—El règim considera que la bomba atòmica és una mena d'assegurança de vida.

—**Els rumors apunten que vos, pels contactes personals que teniu amb Corea del Nord, tornareu a fer de mitjancer. És cert?**

—Encara no ho puc confirmar oficialment. Sí que és cert que Corea del Nord s'ha mostrat disposada a mantenir converses, i jo crec que hem d'acceptar aquesta proposta.

—**Corea del Nord s'ha beneficiat del mercat negre del terror. Sense Khan, el pare de la bomba atòmica pakistanesa, i posteriorment traficant de coneixements i materials nuclears, Pyonyang mai no hauria arribat tan lluny.**

—No, Corea del Nord no, i l'Iran o Líbia tampoc.

—**Vau conèixer Khan personalment? El vau poder interrogar quan el vau arrestar a Islamabad l'any 2004?**

—Durant anys li vaig seguir el rastre, em vaig trobar amb els seus confidents.

Però mai no hi vaig poder parlar directament. Tanmateix, per vies secretes, va respondre per escrit algunes de les meves preguntes.

—**Avui dia es troba en arrest domiciliari, i afirma que no va tenir res a veure amb la transmissió de secrets nuclears, i que mai no va fer tractes privats per a enriquir-se. Us el creieu?**

—Ui, pobret! És evident que Khan era el pitjor traficant i que va guanyar milions. Tanmateix, també pot ser que algunes altres persones, com per exemple generals pakistanesos i agents del servei secret, encara se'n beneficiessin més que Khan. Considero molt probable que les autoritats del seu país

“Actualment, el Pakistan fabrica armes nuclears, ha augmentat la producció de plutoni i la fabricació d'urani altament enriquit i construeix un nou reactor”

estiguessin assabentades de les seves activitats.

—**El Pakistan, com l'Índia i Israel, mai no ha signat el tractat de no-prolifерació de les armes nuclears. Per això l'AIEA mai no hi ha pogut fer inspeccions oficials...**

—... aquest fet m'amoïna molt, sobretot en el cas del Pakistan.

—**Perquè els terroristes podrien aconseguir accedir a les plantes nuclears?**

—Això no deixa de ser un problema, però encara em preocupa més la política oficial del govern. Les cinc potències nuclears tradicionals (els EUA, Rússia, la Xina, França i la Gran Bretanya) han aturat la producció de material fissible, apte per a la fabricació d'armes nuclears, i negocien de reduir els seus arsenals armamentístics. Però el Pakistan no. Aquest país va en direcció contrària. Actualment fabrica armes nuclears, ha augmentat la producció de plutoni i la fabricació d'urani altament enriquit. Sembla que, avui, el Pakistan construeix un nou reactor, el quart, i

molt probablement per a poder fer un segon atac en cas de guerra nuclear.

—**El president dels Estats Units, Barack Obama, va marcar l'objectiu d'un món lliure d'armament nuclear. És un somni poc realista, aquest?**

—No sóc contrari a les visions. La humanitat va ser capaç d'abolir la guillotina. Per què no ha de ser possible que algun dia no hi hagi armes nuclears al món?

—**L'AIEA ha d'impedir la proliferació de les armes nuclears, però una de les seves tasques oficials consisteix precisament a fomentar l'ús civil de l'energia nuclear. No heu tingut dubtes, després de la catàstrofe de Fukushima?**

—El món necessita l'energia nuclear, i encara la necessitarà durant força anys. Els països en desenvolupament, que creixen molt de pressa, no estan en condicions de pagar cap alternativa.

—**A Alemanya s'ha acabat el torn de l'energia nuclear. Trobeu que la perspectiva de l'abandonament anunciada a Berlín és irracional?**

—Sincerament, crec que és una reacció exagerada.

—**Creieu que es poden calcular els riscos?**

—Sí. Però el que calia, just després del que va passar a Fukushima, era fer una anàlisi dels riscos que també preveïés les possibilitats més remotes. En aquest aspecte, vam badar massa. Va ser un greu error que les autoritats japoneses no fessin aquesta anàlisi. I també va ser errònia la reacció de l'AIEA arran de la catàstrofe.

—**Trobeu que els vostres ex-companys van actuar malament no reaccionant i actuant en el moment oportú?**

—Durant dies, l'AIEA va prestar el seu servei amb el reglament a la mà. Va reaccionar com un cos de bombers que contempla un incendi mentre diu: "Ai, per anar fins allà només hi ha un carril d'un sol sentit; millor que no hi anem." Van portar els instruments de mesurament i els especialistes al lloc de la catàstrofe quan ja era massa tard. Necessitem procediments de seguretat més exigents. Les centrals nuclears han d'estar més ben preparades davant possibles avaries elèctriques, i també davant els possibles danys que pugui tenir el sistema de refrigeració. I també han d'estar més ben protegides dels d'atacs terroristes i dels robatoris.

—**Encara hi teniu contacte, amb el-Baradei?**

—Sí, m'acaba d'escriure un SMS sobre les darreres novetats al Caire i al món nuclear.

—**Serà el proper president d'Egipte?**

—No ho crec pas. És un polític extremadament capacitat i prudent. Però em fa l'efecte que no és pas dels que arrossegueu les masses. Tanmateix, els egipcis haurien d'aprofitar el seu entusiasme: no en trobaran cap de millor per a redactar una nova constitució democràtica.

—**I vós? No enyoreu, de tant en tant, l'excitació de la tasca d'inspector nuclear?**

—La mantinc controlada. Als EUA gaudeixo de les meves llibertats acadèmiques. I, esporàdicament, faig alguna incursió a la política.

Erich Christian Follath

Traducció de Mireia Menal